

مدل علی عوامل موثر در رفتارهای حفاظت از محیط‌زیست (مورد مطالعه: گردشگران داخلی استان فارس)

محمدحسن صیف^{۱*}، احمد رستگار^۲، سعید طالبی^۳، طاهره کریمی فرد^۴، مرضیه تاجوران^۵

۱ دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲ دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۳ دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۴ کارشناسی ارشد آموزش محیط‌زیست، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۵ کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۲۹؛ تاریخ تصویب: ۱۳۹۷/۰۷/۰۹)

چکیده

امروزه گردشگری بیش از هر چیز نوعی مصرف محیط‌زیست تلقی می‌شود. بنابراین می‌توان گفت که گردشگران نقش حایز اهمیتی در توسعه گردشگری پایدار و یا نابودی آن دارند. مدل نظری مورد استفاده در پژوهش، ترکیبی از تئوری‌های ارزش-باور-هنجار (VBN)، تئوری جدید محیط‌زیستی (NEP) و تئوری فعال‌سازی هنجار (NAT) است. هدف از این تحقیق بررسی رفتارهای حفاظت محیط‌زیستی گردشگران در استان فارس است. تحقیق حاضر با استفاده از روش پیمایشی انجام شده است و جامعه آماری آن را کلیه گردشگرانی تشکیل می‌دهند که در سال ۱۳۹۵ از مکان‌های گردشگری استان فارس بازدید کرده‌اند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده و با استفاده از روش انتخاب تصادفی، تعداد ۲۶۶ پرسشنامه توسط گردشگران تکمیل شد. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS پردازش و با استفاده از آماره‌های توصیفی و تحلیلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که متغیرهای ارزش نوع دوستانه و خودخواهانه، نگرش جهانی محیط‌زیستی، دلبستگی مکانی به صورت مستقیم و غیرمستقیم از طریق متغیرهای واسطه‌ای آگاهی محیط‌زیستی، انتساب مسئولیت و هنجارهای شخصی بر رفتارهای حفاظتی محیط‌زیست گردشگران داخلی اثر معنادار دارند. با توجه به این که انسان‌ها به عنوان عامل اصلی و اثرگذار معضلات محیط‌زیستی به‌شمار می‌روند، باید گردشگران را به سمت رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی ترغیب کرد.

کلید واژه‌ها: ارزش نوع دوستانه و خودخواهانه، نگرش جهانی محیط‌زیستی، دلبستگی مکانی، هنجار شخصی، رفتارهای حافظ محیط‌زیست

سرآغاز

داشتن آگاهی از وضعیت محیط‌زیست و بررسی روند تغییرات آن به موضوع مورد توجه مجامع جهانی در طی سال‌های اخیر بدل شده است و درک صحیح از وضعیت محیط‌زیست برای تعیین تغییرات لازم در نحوه مدیریت مقاصد گردشگری و اراده برنامه‌های مدیریتی گردشگری کاربرد دارد (Sotoudeh et al., 2010). در عین حال حفاظت از محیط‌زیست نیز نیاز به سرمایه‌گذاری کلان دارد که درآمدهای حاصل از گردشگری می‌تواند منبع خوبی برای پاسخگویی به آن باشد. با توجه به تنوع محیط‌زیست و جاذبه‌های طبیعی در کشور، هیچ ارگانی به تنهایی قادر به حفاظت از تمامی منظرهای طبیعی نخواهد بود و از آن‌جا که محیط‌زیست هسته مرکزی صنعت گردشگری را تشکیل می‌دهد، گسترش فرهنگ حفظ منابع طبیعی و بهینه‌سازی صنعت گردشگری و توسعه همه جانبه آن در آینده، می‌بایست بر محور ترویج فرهنگ حفظ محیط‌زیست، توجه به جامعه محلی و مشارکت‌های مردمی استوار باشد. تبعات چنین نگرشی در درازمدت موجب بهبود وضعیت جهانگردی، محیط‌زیست و توسعه پایدار در کشور خواهد شد (Rezvani, 2003). در این زمینه، رابطه گردشگری و محیط‌زیست نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در واقع، گردشگری و محیط‌زیست به طور متقابل به یکدیگر وابسته‌اند. از یک طرف، محیط‌زیست فیزیکی (طبیعی و انسان‌ساز)، بسیاری از جاذبه‌ها و منابع طبیعی گردشگری را فراهم می‌سازد و از طرف دیگر، توسعه گردشگری می‌تواند آثار مثبت و منفی بر محیط‌زیست داشته باشد (Rasekhi et al., 2016). باید افزود که دستیابی به توسعه گردشگری پایدار در گرو توجه به ارکان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط‌زیستی در یک جامعه است که محیط‌زیست نیز به عنوان یکی از ارکان اساسی دستیابی به توسعه گردشگری پایدار نیازمند حفظ و حراست است (Hasanzadeh, 2016). وقتی مردم درک مثبت از حفاظت و مزایای گردشگری داشته باشند استفاده پایدار از محیط‌زیست مقصدهای گردشگری افزایش پیدا می‌کند. همچنان که رفتارهای گردشگری عمدی یا غیرعمدی مانند جمع‌آوری گیاهان و جانوران برای نمونه و اخلاص در زیستگاه حیات وحش و ازدحام بیش از حد سبب آسیب به اکوسیستم مقاصد توریستی می‌شود (Lee et al., 2013).

از طرفی عدم درک مردم از نقشی که به عنوان عامل تاثیرگذار در تخریب محیط‌زیست دارند آنان را به ثبات در تغییر رفتار به ویژه رفتارهایی که از نظر آن‌ها محدودکننده هستند سوق می‌دهد (Babcock, 2009). افرادی که دانش بیشتری در این زمینه دارند نسبت به موضوعات محیطی نگرانی بیشتری احساس می‌کنند، در نتیجه چنین افرادی در گام نخست در راستای دغدغه‌های خود قدم بر می‌دارند و رفتارهایی را از خود نشان می‌دهند که سازگاری بیشتری با محیط‌زیست دارد و در مراحل بعدی به اطلاع‌رسانی و ایجاد حساسیت در سایر افراد جامعه نسبت به مسایل محیط‌زیستی نموده و آن‌ها را علاقمند می‌سازند (Haghighi & Khalil, 2011). علاوه بر این اصطلاح رفتار مسئولانه محیط‌زیستی زمانی به کار می‌رود که گردشگران تاثیر رفتار بر محیط و رعایت هنجارها را در مکان‌های گردشگری درک نمایند (Chiu et al., 2014). رفتار محیط‌زیستی گردشگران با ارزش‌های محیط‌زیستی، درک منافع محیط‌زیستی، تصور فرهنگی و انگیزه فرهنگی ارتباط دارد (Fazeli & Jafar, 2013). بدون تردید عوامل فرهنگی نقش تعیین‌کننده‌ای در رفتار افراد جامعه دارند و رفتارهای محیط‌زیستی تک‌تک افراد برگرفته از این عامل مهم است (Adhami & Akbarzadeh, 2011). همچنین تصور می‌شود پدیده‌های محیط‌زیستی تحت تاثیر منفی گردشگری قرار دارد و گردشگری می‌تواند یک عامل کمک‌کننده به نابودی محیط‌زیست باشد (Goudie & Viles, 2013). تعلق مکانی نیز که از جمله متغیرهای موقعیتی موثر بر رفتار محیط‌زیستی است، به رابطه احساسی بین افراد، گروه‌ها یا اجتماعات با محیط‌زیست فیزیکی خود اشاره دارد (Mishra et al., 2010). وابستگی مکانی شامل وابستگی مکان، هویت مکانی، اثر مکان و محیط اجتماعی است (Ramkissoon et al., 2012). به طور خلاصه مطالعه‌های مرتبط با بررسی نگرش و سطح حساسیت افراد به مسایل محیط‌زیستی و تاثیر آنها بر رفتارهای حفاظتی محیط‌زیست توسط گردشگران نشان داده‌اند که افزایش حساسیت و نگرانی‌های افراد از مسایل محیط‌زیستی منجر به افزایش رفتارهای حفاظتی محیط‌زیست می‌شود. از این رو، گردشگرانی که نگرانی بیشتری به مسایل محیط‌زیستی دارند با احتمال بیشتری نیز رفتارهای حفاظتی محیط‌زیست را در سفرهای خود خواهند داشت (Haghighi & Khalil, 2011).

بهبود آن است (Ghazani & Bijani, 2016). بنابراین درک نگرش‌های محیط‌زیستی هدف اصلی بسیاری از پژوهشگران در دست‌یابی به بینش‌های جدید در راستای کمک به پژوهش‌ها در زمینه رفتارهای محیط‌زیستی است (Haghighatiyan et al., 2013).

از طرفی رونق گردشگری در هر مکان جغرافیایی در کنار پیامدهای مثبت و منفی اقتصادی، اجتماعی، اثرات محیط‌زیستی به همراه دارد که در صورت ادامه یافتن می‌تواند خسارت‌های جبران‌ناپذیری را به بار آورد. بیشتر گردشگرها بیش از هر چیز به آب و هوا، فرهنگ یا طبیعت مقصد خود علاقه‌مند هستند (Azmi et al., 2012). امروزه گردشگری سازمان‌یافته یک صنعت بسیار مهم در تمام جهان است. همین عامل سبب شده است که در بسیاری از موارد محیط میزبان تحت تاثیر اقدام‌های این گروه‌ها قرار گیرد. تخریب محیط‌زیست، مشکلات فرهنگی و درگیری‌های اجتماعی از آن نوع است که اثرات محیط‌زیستی در این مقاله مدنظر است.

امروزه به دلیل توسعه روزافزون صنعت و فناوری، افزایش نسبی درآمد مردم و عوامل دیگر، مسافرت از نوع گردشگری به یک رفتار اجتماعی همگانی تبدیل شده و کشورها و مناطق زیادی از این رهگذر توانسته‌اند درآمدهای هنگفتی را برای خود فراهم کنند. استان فارس با داشتن جاذبه‌های انسانی و طبیعی می‌تواند کمک زیادی به توسعه اقتصادی و اجتماعی خود کند. این استان با قابلیت‌های بسیار قابل توجه در زمینه جاذبه‌های طبیعی، تاریخی، زمین‌شناسی، ژئومورفولوژی و فرهنگی - روستایی و عشایری در سطح یک منطقه از مناطق مهم گردشگری ایران محسوب می‌شود. چارچوب این پژوهش از چندین پژوهشی که تاکنون در این زمینه انجام شده به دست آمده است و در این پژوهش مجموعه‌ای از عوامل محیط‌زیستی و روان‌شناختی به عنوان عامل موثر بر تمایل به گردشگری سبز در نظر گرفته شده و در مدل پژوهش گنجانده شده است. یکی از جنبه‌های بدیع این پژوهش استفاده از مدل و چینی جدید متغیرها است که این مدل خود تلفیقی از چند تئوری و مدل است. در این مدل متغیرهای ارزش اجتماعی یا نوع‌دوستانه و پیش‌بینی رفتارهای حافظ محیط‌زیست از طریق تئوری ارزش، باور و هنجار^(۱) VBN (Stem, 2000) و نگرش‌ها و رفتارهای خاص محیط‌زیستی از تئوری جدید محیط‌زیستی NEP^(۲) (Dunlap & Van Liere, 1978) و رفتار نوع‌دوستانه و هنجارها از نظریه^(۳)

گردشگری یکی از عناصر هویت ایرانی (آگاهی تاریخی) در طول تاریخ، نقش به‌سزایی در توسعه و تعمیق هویت ملی در میان ایرانیان دارد. بنابراین، گردشگری داخلی (ایرانگردی) از طریق آگاهی تاریخی بر هویت ملی تاثیرگذار است (Pouramraee et al., 2015). همچنین گردشگری طبیعی به یک گردشگری محبوب در سراسر دنیا تبدیل شده است. زیرا، به وجود آورنده منافع اقتصادی مرتبط با حفاظت از منابع طبیعی است و به طور مستقیم از هر دو جامعه محلی و بومی در توسعه پایدار محیط‌زیست پشتیبانی می‌نماید. اما فعالیت گردشگری توریستی ممکن است به مقاصد توریستی صدمه وارد نماید. برای کاهش تاثیر منفی گردشگری بر محیط‌زیست گردشگران باید آموزش ببینند و رفتارهای مناسب محیط‌زیستی در مکان‌های گردشگری داشته باشند بر این اساس توسعه مفاهیم و روش‌های اندازه‌گیری گردشگری مبتنی بر طبیعت، ممکن است به ارایه درک جامع از گردشگری پایدار کمک نماید (Lee et al., 2013). برگزاری کلاس‌های آموزشی، مشارکت مردم و وجود نهادهای محلی و سازمان‌های دولتی حامی محیط‌زیست می‌توانند منجر به بالا بردن آگاهی مردم و کاهش صدمات وارده بر محیط‌زیست شوند (Geravandi et al., 2012).

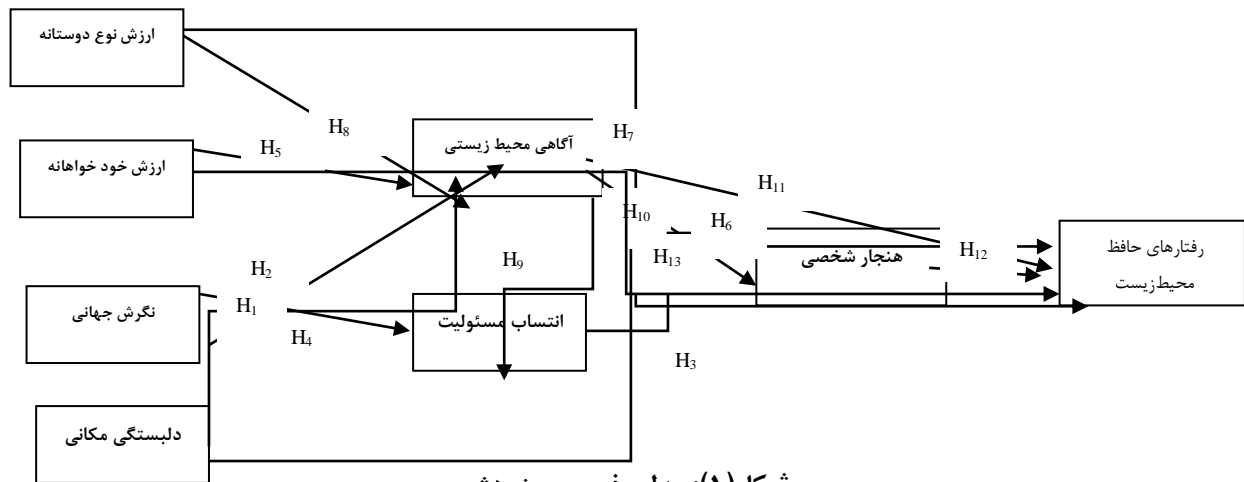
حفاظت از محیط‌زیست تحت تاثیر آگاهی افراد بوده و خودآگاهی محیط‌زیستی نیز متاثر از عامل‌های بسیاری است (Hooshmandan Moghaddam et al., 2016). بنابراین ضرورت دارد که انسان‌ها در رفتارهای محیط‌زیستی خود تجدیدنظر کنند، به گونه‌ای که این رفتارها برای حفظ سلامت محیط‌زیست و جلوگیری از آلوده کردن آن جهت یابند تا بتوانند از بروز چالش‌های بیشتر در آینده پیشگیری به عمل آورند (Rhead et al., 2015).

با توجه به اهمیت تاثیر آگاهی‌های محیط‌زیستی بر چگونگی رفتارهای افراد در قبال محیط‌زیست خود، پژوهش‌های بسیاری در این زمینه صورت گرفته است. برخی از این تحقیق‌ها رابطه عوامل اجتماعی موثر بر آگاهی‌های محیط‌زیستی را مورد بررسی قرار دادند (khoshfar et al., 2016).

رفتارهای محیط‌زیست گرایانه مجموعه‌ای از کنش‌های آگاهانه افراد جامعه نسبت به محیط‌زیست است که طیف وسیعی از احساسات، تمایلات و آمادگی‌های خاص برای رفتار مطلوب نسبت به محیط‌زیست را شامل می‌شود. این نوع رفتار برای به حداقل رساندن تاثیر منفی فعالیت‌های انسانی بر محیط‌زیست و

آن‌ها مدل اصلی تحقیق شکل گرفته است. در تحقیق حاضر، رفتار محیط‌زیستی گردشگران داخلی (استان فارس) مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین، این تحقیق به دنبال شناخت علل موثر بر رفتارهای محیط‌زیستی است.

NAT (Schwartz, 1975) به دست آمده‌اند. محقق در این تحقیق برای اولین بار به بررسی عوامل موثر بر رفتارهای حفاظتی محیط‌زیستی گردشگران داخلی می‌پردازد و از تلفیق نظریه‌ها و مدل‌های بیان شده و استفاده از متغیرهای موجود در

شکل (۱): مدل مفهومی پژوهش

سفر کرده و از جاذبه‌های گردشگری این استان بازدید کرده‌اند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، برابر ۲۶۶ نفر انتخاب شد.

روش‌شناسی

روش تحقیق از نوع توصیفی است که به شکل پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل گردشگران داخلی (N=۹۰۰۰۰۰) هستند که در سال ۱۳۹۵ به استان فارس

$$n = \frac{NZ^2 p \cdot q}{d^2(N-1) + Z^2 p \cdot q}$$

$$n = \frac{9000 \times (1/96)^2 \times 0/5 \times 0/5}{0/06(9000 - 1) + (1/96)^2 \times 0/5 \times 0/5} = 266$$

تحقیق حاضر همبستگی نسبتاً خوبی وجود دارد، ابزار اندازه‌گیری از روایی سازه‌ای خوبی برخوردار است. همچنین برای برآورد پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است که نتایج حاصل از آن و اطلاعات مربوط به پرسشنامه‌ها در جدول زیر ارائه شده است.

همچنین در این پژوهش برای بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم عوامل موثر بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست یک مدل فرضی بر اساس پیشینه نظری و تجربی طراحی شده است که بیانگر روابط علی میان متغیرهای موجود در مدل است. برای ارزیابی مدل فرضی این پژوهش، ابتدا با استفاده از روش پیشینه احتمال به برآورد

برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از جامعه آماری و نمونه مورد بررسی از پرسشنامه بسته پاسخ استفاده شده است. از آن جایی که هر یک از این پرسشنامه‌های مورد استفاده در این تحقیق توسط محققان مختلف به طور مکرر مورد استفاده قرار گرفته است و طبق قضاوت استادان راهنما و مشاور سوالات تشکیل‌دهنده ابزار دقیقاً متغیرهای موردنظر را اندازه‌گیری می‌کنند پس می‌توان با اطمینان خاطر نسبتاً بالایی، روایی محتوایی ابزار اندازه‌گیری را مورد تایید قرار داد. همچنین با توجه به استاندارد بودن پرسشنامه‌ها برای اطمینان از روایی سازه می‌توان گفت، از آن جا که بین متغیرهای مورد استفاده در

از آزمون آماری تحلیل مسیر (به‌وسیله نرم‌افزار لیزرل نسخه ۸/۷ و برای تعیین ضریب آلفای کرونباخ از نرم‌افزار اسپاس پی‌اس اس نسخه ۲۲) استفاده شد.

پارامترها می‌پردازیم. پارامترهای برآورد شده شامل ضرایب اثر مستقیم، ضرایب اثر غیرمستقیم و ضرایب اثر کل است. طیف پنج گزینه‌ای مقیاس لیکرت برای پاسخگویی به سنجه‌های پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها

جدول (۱): مقدار آلفای به دست آمده متغیرها و اطلاعات مربوط به پرسشنامه‌ها

ردیف	متغیرهای مورد مطالعه	تعداد سوالات	آلفای کرونباخ	منابع
۱	ارزش‌های نوع‌دوستانه	۹	۰/۸۲	متغیر ارزش‌های نوع‌دوستانه و خودخواهانه از پرسشنامه (Dietz, 1994; Stern, 2000)
۲	ارزش‌های خودخواهانه		۰/۷۷	
۳	نگرش جهانی محیط‌زیستی	۱۰	۰/۷۳	(Dietz et al., 1998)
۴	دلبستگی مکانی	۵	۰/۷۹	(Vaske & Kobrin, 2001; Halpenny, 2010)
۵	آگاهی محیط‌زیستی	۳	۰/۸۰	(Ho et al., 2008)
۶	انتساب مسئولیت	۷	۰/۷۷	(Zhang & Chen, 2014)
۷	هنجارهای شخصی		۰/۸۴	
۸	رفتارهای حافظ محیط‌زیست	۵	۰/۸۶	(Choi & Murray, 2010; Karp, 1996;) (Schultz et al., 2005; Stern, 2000)

یافته‌ها و نتایج تحقیق

پژوهش برای نمونه مورد بررسی (گردشگران داخلی) شامل میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی ارایه شده است.

در جدول (۲) شاخص‌های مربوط به آمار توصیفی متغیرهای

جدول (۲): شاخص‌های آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

گردشگران داخلی				شاخص
کشیدگی	کجی	انحراف استاندارد	میانگین	متغیر
۰/۵۳	۱/۲۴	۳/۲۶	۱۲/۵۲	ارزش‌های نوع‌دوستانه
-۰/۶۰	-۰/۲۲	۳/۴۷	۹/۸۴	ارزش‌های خودخواهانه
۰/۹۴	۰/۴۴	۷/۳۳	۲۴/۶۶	نگرش جهانی محیط‌زیستی
۱/۱۹	۰/۵۲	۴/۰۵	۱۳/۲۱	دلبستگی مکانی
۰/۴۲	۰/۸۳	۲/۶۷	۷/۱۴	آگاهی محیط‌زیستی
۰/۴۸	-۱/۰۹	۳/۹۶	۴/۳۹	انتساب مسئولیت
۰/۱۵	۰/۲۲	۶/۲۸	۱۳/۳۲	هنجارهای شخصی
-۰/۹۴	-۰/۴۴	۴/۱۶	۱۵/۷۵	رفتارهای حافظ محیط‌زیست

با توجه به جدول (۳) ملاحظه می‌شود که بالاترین ضریب همبستگی در میان متغیرهای این پژوهش در گردشگران داخلی مربوط به رابطه بین ارزش‌های محیط‌زیستی خودخواهانه و هنجارهای شخصی (۰/۴۷-) و پایین‌ترین ضریب همبستگی به دست آمده نیز مربوط به رابطه بین ارزش‌های محیط‌زیستی نوع‌دوستانه و دلبستگی مکانی (۰/۱۴) است. از میان متغیرهای پژوهش به ترتیب نگرش جهانی محیط‌زیستی (۰/۴۲)، ارزش‌های محیط‌زیستی نوع‌دوستانه (۰/۴۰)، انتساب مسئولیت (۰/۳۶)،

همان‌طور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود با توجه به مقادیر به‌دست آمده کجی و کشیدگی برای متغیرهای پژوهش در گردشگران داخلی بین ۲- و ۲+ قرار دارد، توزیع تمامی متغیرها نرمال است. بنابراین، می‌توان جهت تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از روش تحلیل مسیر استفاده کرد.

با توجه به این امر که ماتریس همبستگی مبنای تجزیه و تحلیل مدل‌های علی است، ماتریس همبستگی متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش برای گردشگران داخلی در جدول (۳) ارایه شده است.

جدول (۳): ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش (گردشگران داخلی)

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱. ارزش‌های نوع دوستانه	۱							
۲. ارزش‌های خودخواهانه	-۰/۳۳**	۱						
۳. نگرش جهانی محیط‌زیستی	۰/۲۷**	-۰/۴۱**	۱					
۴. دلبستگی مکانی	۰/۱۴*	-۰/۳۳**	۰/۲۸**	۱				
۵. آگاهی محیط‌زیستی	۰/۳۱**	۰/۱۶*	۰/۳۳**	۰/۲۱**	۱			
۶. انتساب مسئولیت	۰/۴۲**	-۰/۳۶**	۰/۲۰**	۰/۳۶**	۰/۲۱**	۱		
۷. هنجارهای شخصی	۰/۴۵**	-۰/۴۷**	۰/۳۸**	۰/۳۵**	۰/۲۳**	۰/۲۵**	۱	
۸. رفتارهای حافظ محیط‌زیست	۰/۴۰**	-۰/۳۳**	۰/۴۷**	۰/۳۱**	۰/۲۴**	۰/۳۶**	۰/۳۴**	۱

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

داخلی تایید می‌شود. همچنین اثر غیرمستقیم ارزش نوع دوستانه بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی برابر با ۰/۱۲ و با توجه به مقدار ($t = 3/86$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین، آگاهی محیط‌زیستی، انتساب مسئولیت و هنجارهای شخصی در رابطه بین ارزش نوع دوستانه و رفتارهای حافظ محیط‌زیست نقش واسطه ایفا می‌کنند.

بر اساس نتایج گزارش شده در جدول (۴)، اثر مستقیم ارزش خودخواهانه بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی برابر با ۰/۲۶- و با توجه به مقدار ($t = 3/15$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. با این حال اثر مستقیم ارزش خودخواهانه بر آگاهی محیط‌زیستی در این گردشگران برابر با ۰/۱۱ است که با توجه به مقدار ($t = 1/08$) معنی‌دار نیست. بنابراین اثر مستقیم ارزش خودخواهانه بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی تایید و اثر مستقیم ارزش خودخواهانه بر آگاهی محیط‌زیستی گردشگران داخلی رد می‌شود. اثر غیرمستقیم ارزش خودخواهانه بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست نیز در گردشگران داخلی برابر با ۰/۰۶- و با توجه به مقدار ($t = 2/33$) در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است. بنابراین، آگاهی محیط‌زیستی، انتساب مسئولیت و هنجارهای شخصی در رابطه بین ارزش خودخواهانه و رفتارهای حافظ محیط‌زیست نقش واسطه ایفا می‌کنند.

بر اساس نتایج گزارش شده در جدول (۴)، اثر مستقیم نگرش جهانی بر آگاهی محیط‌زیستی در گردشگران داخلی برابر با ۰/۳۱ و با توجه به مقدار ($t = 3/96$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. اثر مستقیم نگرش جهانی بر انتساب مسئولیت نیز در این گردشگران برابر با ۰/۱۵ که با توجه به مقدار ($t = 2/13$) در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است. بنابراین، اثر مستقیم ارزش نوع دوستانه بر رفتارهای حافظ

هنجارهای شخصی (۰/۳۴)، ارزش‌های محیط‌زیستی خودخواهانه (۰/۳۳)، دلبستگی مکانی (۰/۳۱) و آگاهی محیط‌زیستی (۰/۲۴) بالاترین تا پایین‌ترین ضریب همبستگی را با رفتارهای حافظ محیط‌زیست دارا هستند که تمامی این همبستگی‌ها در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار می‌باشند. شایان ذکر است که تمامی ضرایب همبستگی جدول (۳) معنی دارند. به منظور بررسی مساله چندگانگی خطی در این پژوهش، از دو آماره رواداری یا تحمل^(۴) و عامل تورم واریانس^(۵) (VIF) استفاده شد. رواداری اشاره به اندازه‌ای از متغیر مستقل دارد که از طریق دیگر متغیرهای مستقل نمی‌تواند پیش‌بینی شود و عامل تورم واریانس که کاملاً وابسته به شاخص رواداری است و به افزایش خطای برآورد یک متغیر به دلیل وجود چندگانگی خطی اشاره دارد. با توجه به یافته‌های این دو آماره رواداری (۰/۳۲) و تورم واریانس (۱/۸۷) می‌توان دریافت که پدیده چندگانگی خطی بین متغیرهای مستقل وجود ندارد.

در این پژوهش برای بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر از روش تحلیل مسیر استفاده می‌کنیم. ضمناً در این پژوهش بررسی هم‌زمان فرضیه‌ها در قالب مدل اولیه صورت می‌گیرد و در نهایت مدل برازش شده آورده می‌شود. جدول (۴) مربوط به برآوردهای ضرایب اثر مستقیم و غیرمستقیم است.

بر اساس نتایج گزارش شده در جدول (۴)، اثر مستقیم ارزش نوع دوستانه بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی برابر با ۰/۲۳ و با توجه به مقدار ($t = 2/66$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. اثر مستقیم ارزش نوع دوستانه بر آگاهی محیط‌زیستی نیز در این گردشگران برابر با ۰/۲۸ که با توجه به مقدار ($t = 3/67$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین، اثر مستقیم ارزش نوع دوستانه بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست و آگاهی محیط‌زیستی گردشگران

جدول (۴): برآوردهای ضرایب اثر مستقیم و غیرمستقیم

برآوردها				متغیرها
اثر غیرمستقیم		اثر مستقیم		
T	پارامتر استاندارد شده	T	پارامتر استاندارد شده	
اثر ارزش‌های نوع دوستانه بر:				
-	-	۳/۶۷	۰/۲۸**	آگاهی محیطزیستی
۳/۸۶	۰/۱۳**	۲/۶۶	۰/۲۳**	رفتارهای حافظ محیطزیست
۰/۲۸	۰/۰۱	-	-	انتساب مسئولیت
۳/۱۴	۰/۰۹**	-	-	هنجارهای شخصی
اثر ارزش‌های خودخواهانه بر:				
-	-	۱/۰۸	۰/۱۱	آگاهی محیطزیستی
۲/۳۳	۰/۰۶*	۳/۱۵	-۰/۲۶**	رفتارهای حافظ محیطزیست
۰/۵۷	۰/۰۳	-	-	انتساب مسئولیت
۲/۴۱	۰/۰۵*	-	-	هنجارهای شخصی
اثر نگرش جهانی محیطزیستی بر:				
-	-	۳/۹۶	۰/۳۱**	آگاهی محیطزیستی
۱/۱۵	۰/۰۳	۲/۱۳	۰/۱۵*	انتساب مسئولیت
۱/۹۲	۰/۰۴	-	-	هنجارهای شخصی
۲/۵۰	۰/۰۷*	-	-	رفتارهای حافظ محیطزیست
اثر دلبستگی مکانی بر:				
-	-	۲/۵۵	۰/۱۸*	آگاهی محیطزیستی
۰/۹۹	۰/۰۱	۳/۷۴	۰/۲۸**	رفتارهای حافظ محیطزیست
۱/۲۰	۰/۰۲	-	-	انتساب مسئولیت
۰/۸۷	۰/۰۱	-	-	هنجارهای شخصی
اثر آگاهی محیطزیستی بر:				
-	-	۲/۲۰	۰/۱۶*	انتساب مسئولیت
۴/۱۸	۰/۱۴**	۲/۶۱	۰/۲۰**	هنجارهای شخصی
۳/۷۰	۰/۱۱**	۲/۷۴	۰/۲۳**	رفتارهای حافظ محیطزیست
اثر انتساب مسئولیت بر:				
-	-	۲/۷۷	۰/۲۲**	هنجارهای شخصی
۳/۰۷	۰/۰۸**	-	-	رفتارهای حافظ محیطزیست
اثر هنجارهای شخصی بر:				
-	-	۳/۹۶	۰/۳۱**	رفتارهای حافظ محیطزیست

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

شخصی در رابطه بین نگرش جهانی و رفتارهای حافظ محیطزیست نقش واسطه ایفا می‌کنند. بر اساس نتایج گزارش شده در جدول (۴)، اثر مستقیم دلبستگی مکانی بر رفتارهای حافظ محیطزیست در گردشگران داخلی برابر با ۰/۲۸ و با توجه به مقدار ($t= 3/74$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. اثر مستقیم دلبستگی مکانی بر آگاهی

محیطزیست و آگاهی محیطزیستی گردشگران داخلی تایید می‌شود. همچنین بر اساس نتایج ارائه شده در جدول (۴)، اثر غیرمستقیم نگرش جهانی بر رفتارهای حافظ محیطزیست در گردشگران داخلی برابر با ۰/۰۷ و با توجه به مقدار ($t= 2/50$) در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است. بنابراین آگاهی محیطزیستی، انتساب مسئولیت و هنجارهای

بنابراین اثر مستقیم هنجارهای شخصی بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست گردشگران داخلی تایید می‌شود. در ادامه جدول (۵) مربوط به واریانس تبیین شده متغیرها در مدل موردنظر پژوهش حاضر در گروه گردشگران داخلی ارائه شده است.

جدول (۵): واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش

متغیر	گردشگران داخلی
آگاهی محیط‌زیستی	۰/۲۳
انتساب مسئولیت	۰/۱۹
هنجارهای شخصی	۰/۲۹
رفتارهای حافظ محیط‌زیست	۰/۳۶

همان‌طور که در جدول (۵) مشاهده می‌شود، بیشترین و کمترین میزان واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش در گردشگران داخلی مربوط به رفتارهای حافظ محیط‌زیست و انتساب مسئولیت و به ترتیب برابر با ۰/۳۶ و ۰/۱۹ است.

در ادامه مشخصه‌های برازندگی مدل برون داد پژوهش در گردشگران داخلی و خارجی همراه با توضیحات لازم ارائه شده است.

برای بررسی برازندگی مدل از شاخص‌های برازندگی استفاده شده است. به طور کلی از میان مشخصه‌های برازندگی متنوعی که وجود دارد، در این پژوهش شاخص‌های برازش χ^2/df ، RMSEA، CFI، GFI و AGFI در جدول زیر گزارش شده است.

جدول (۶): مشخصه‌های نکویی برازندگی مدل پیش‌بینی رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی

مشخصه	برآورد
نسبت مجذور کای به درجه آزادی (χ^2/df)	۱/۵۳
شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)	۰/۹۷
شاخص نکویی برازش (GFI)	۰/۹۵
شاخص تعدیل شده نکویی برازش (AGFI)	۰/۹۴
جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA)	۰/۰۵۹

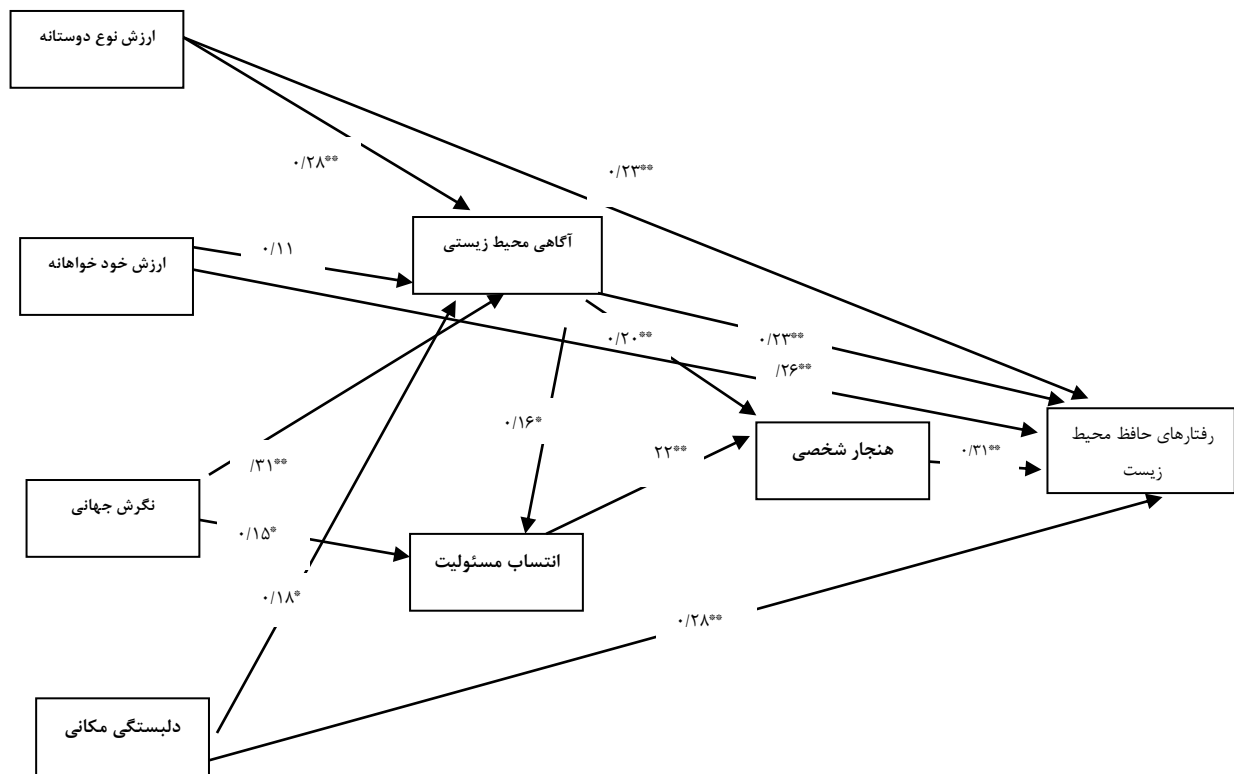
با توجه به مشخصه‌های نکویی برازش که در جدول (۶) گزارش شده است برازش مدل پیش‌بینی رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی در سطح نسبتاً خوبی است. در ادامه، نمودار مسیر مدل برازش شده همراه با پارامترهای برآورد شده (مقادیر استاندارد) برای گردشگران داخلی ارائه شده است.

محیط‌زیستی نیز در این گردشگران برابر با ۰/۱۸ که با توجه به مقدار ($t=۲/۵۵$) در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است. بنابراین، اثر مستقیم دلبستگی مکانی بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست و آگاهی محیط‌زیستی گردشگران داخلی تایید می‌شود. همچنین اثر غیرمستقیم دلبستگی مکانی بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی برابر با ۰/۰۱ است که با توجه به مقدار ($t=۰/۹۹$) معنی‌دار نیست. به این معنی که آگاهی محیط‌زیستی، انتساب مسئولیت و هنجارهای شخصی در رابطه بین دلبستگی مکانی و رفتارهای حافظ محیط‌زیست نقش واسطه ندارند.

بر اساس نتایج گزارش شده در جدول (۴)، اثر مستقیم آگاهی محیط‌زیستی بر انتساب مسئولیت در گردشگران داخلی برابر با ۰/۱۶ و با توجه به مقدار ($t=۲/۲۰$) در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است. اثر مستقیم آگاهی محیط‌زیستی بر هنجارهای شخصی نیز در این گردشگران برابر با ۰/۲۰ که با توجه به مقدار ($t=۲/۶۱$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. اثر مستقیم آگاهی محیط‌زیستی بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در این گردشگران برابر با ۰/۲۳ که با توجه به مقدار ($t=۲/۷۴$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین، انتساب مسئولیت، هنجارهای شخصی و رفتارهای حافظ محیط‌زیست گردشگران داخلی تایید می‌شود. همچنین بر اساس نتایج ارائه شده، اثر غیرمستقیم آگاهی محیط‌زیستی بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی برابر با ۰/۱۱ است و با توجه به مقدار ($t=۳/۷۰$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین، انتساب مسئولیت و هنجارهای شخصی در رابطه بین آگاهی محیط‌زیستی و رفتارهای حافظ محیط‌زیست نقش واسطه ایفا می‌کنند.

بر اساس نتایج گزارش شده در جدول (۴)، اثر مستقیم انتساب مسئولیت بر هنجارهای شخصی در گردشگران داخلی برابر با ۰/۲۲ و با توجه به مقدار ($t=۲/۷۷$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین، اثر مستقیم انتساب مسئولیت بر هنجارهای شخصی گردشگران داخلی تایید می‌شود. همچنین اثر غیرمستقیم انتساب مسئولیت بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی برابر با ۰/۰۸ است و با توجه به مقدار ($t=۳/۰۷$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین، هنجارهای شخصی در رابطه بین انتساب مسئولیت و رفتارهای حافظ محیط‌زیست نقش واسطه ایفا می‌کند.

بر اساس نتایج گزارش شده در جدول (۴)، اثر مستقیم هنجارهای شخصی بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی برابر با ۰/۳۱ و با توجه به مقدار ($t=۳/۹۶$) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است.

شکل (۲): نمودار مسیر مدل پیش بینی رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی

حیات‌وحش و گونه‌های گیاهی و دیگر عوارض طبیعی دارد و ممکن است موجب تغییرات اکولوژیکی در محیط‌زیست شود. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، اثر مستقیم ارزش خودخواهانه بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی تأیید و ارزش خودخواهانه بر آگاهی محیط‌زیستی گردشگران داخلی رد می‌شود.

این نتایج با تحقیقات (Rhead et al., 2015) هم‌خوانی دارد. بر این اساس، بحران محیط‌زیست تابعی از طغیان و خودخواهی انسان است. علت دگرگونی و تخریب، ناشی از آگاهی و یا بی‌توجهی انسان به محیط اطراف، خودخواهی انسان و پشت پا زدن به ارزش‌ها و آداب و رسوم گذشته برای حفظ و حمایت از آن بوده است. آموزش می‌تواند تأثیر قابل توجهی در تقویت فرهنگ محیط‌زیستی و رسیدن به اهداف توسعه پایدار داشته باشد. مهم‌ترین داده یک نگرش اجتماعی پیرامون محیط‌زیست و چالش‌های آن در زمینه تحلیل خاستگاه چالش‌های محیط‌زیستی است. تصویری که یک دیدگاه از زمینه‌های شکل‌گیری بحران و رفع آن به دست می‌دهد، پایه تفسیری است که از چگونگی رفع

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاکی از این است که ارزش نوع‌دوستانه بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست و آگاهی محیط‌زیستی گردشگران داخلی رابطه مستقیم دارد. این نتایج با تحقیقات (Geravandi et al., 2012) هم‌سو است. هر چه شناخت و آگاهی گردشگران از ارزش‌هایی که تاکنون از آن بی‌اطلاع بوده‌اند بیشتر شود ارتباط منطقی و اصیل بین خود و طبیعت‌شان را بهتر درک می‌نمایند بنابراین، برای حفظ آن بیشتر تلاش می‌کنند و در چنین شرایطی احساس مسئولیت آن‌ها در برابر ارزش‌های طبیعی و فرهنگی تقویت خواهد شد. از این‌رو برای جلوگیری و کاهش اثرات منفی فعالیت‌های اکوتوریستی در محیط‌زیست لازم است دست اندرکاران، برنامه‌ریزان و طراحان تاسیسات توریستی به هنگام تهیه طرح‌های جامع و تفصیلی از یک طرف نیازهای اساسی اکوتوریست‌ها را پیش‌بینی نمایند و از سوی دیگر نسبت به اثرات مثبت و منفی که به طور مستقیم و غیرمستقیم این‌گونه تاسیسات توریستی بر محیط‌زیست دارند بیندیشند. بی‌توجهی و سهل‌انگاری در این خصوص خطرات بسیار جدی برای اجتماعات

دارند، همراه باشد، به طور موثرتری به رفتار مسئولانه حافظ محیط‌زیستی آنان منجر می‌شود.

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، آگاهی محیط‌زیستی بر انتساب مسئولیت، هنجارهای شخصی و رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی رابطه مستقیم دارد. نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر هم‌سو با نتایج تحقیقات (Babcock, 2009; Haghghi & Khalil, 2011) است. دادن آگاهی بیشتر محیط‌زیستی، آرایه الگوهای رفتاری مناسب برای هم‌زیستی مناسب با محیط‌زیست به گونه‌ای که ضمن شکل‌دهی به رفتار و شخصیت افراد به جزیی از فرهنگ و باور ذهنی آن‌ها تبدیل شود و افراد را مقید به انجام رفتار مسئولانه و سازگار با محیط‌زیست در محل زندگی و یا در هنگام مسافرت یا در هر موقعیتی دیگر نماید، حایز اهمیت است.

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، انتساب مسئولیت بر هنجارهای شخصی گردشگران داخلی رابطه مستقیم دارد. همچنین بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، هنجارهای شخصی بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست در گردشگران داخلی رابطه مستقیم دارد.

این نتایج هم‌سو با نتایج تحقیقات (Chiu et al., 2014; Fazeli & Jafar Salehi, 2013) است. هنجار شخصی قدرت زیادی در وارد کردن افراد به رفتارهای حافظ محیط‌زیست دارد چون افراد از طریق باورهای خود به رفتارهای حافظ محیط‌زیست روی می‌آورند و هیچ کس آن‌ها را وادار به انجام کاری نمی‌کند، بلکه خودشان به انجام این رفتارها اعتقاد قلبی دارند و این هنجارها محرک‌های موثری در توسعه رفتارهای حافظ محیط‌زیست هستند.

یادداشت‌ها

1. Value-belief-norm
2. New Ecological Paradigm
3. Norm Activation Theory
4. Tolerance
5. Variance Inflation Factor

بحران دست خواهد داد. همچنین نگرش محیط‌زیستی می‌تواند در روند گردشگری پایدار در مناطق حفاظت شده تاثیر داشته باشد. همچنین جهت‌گیری‌های محیط‌زیستی در میان ذی‌نفعان گردشگری متفاوت است و به منافع اقتصادی، آگاهی و اطلاعات و بالا و پایین حکومت وابسته است. یقیناً آگاهی و پی بردن به ارزش‌های مناطق حفاظت شده، پارک‌های ملی و محیط‌های طبیعی است که تضمین‌کننده اکوتوریسم پایدار است و طبیعت‌گردی باید به حفاظت و احیاء اکوتوریسم کره زمین کمک کند و بر پایه الگوهای پایدار مصرف و تولید استوار باشد.

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، نگرش جهانی بر آگاهی محیط‌زیستی گردشگران داخلی رابطه مستقیم دارد.

تحقیقات (khoshfar et al., 2016) نیز این نتایج را تایید می‌کند. بر این اساس جهان‌بینی محیط‌زیستی تاثیر زیادی در زمینه شناخت رفتار گردشگران دارد. اگر شخص نسبت به انجام یک کار نگرش مثبت داشته باشد، مایل به انجام آن است. از طرفی کلیه شهروندان موظف هستند آگاهی‌های خود را نسبت به محیط زندگی خویش افزایش دهند و با جلوگیری از اعمالی که تخریب‌کننده محیط‌زیست است، در حفاظت از محیط‌زیست بکوشند. افراد باید از طریق آموزش، مجموعه‌ای از ارزش‌ها و علایق را نسبت به محیط‌زیست کسب نمایند و انگیزه‌های لازم برای مشارکت فعال در حفاظت و بهبود محیط‌زیست به دست آورند، اشاعه اخلاق مناسب بین انسان با انسان و انسان با محیط‌زیست او مستلزم تلاش‌هایی است که با توسعه آگاهی‌ها، مسئولیت‌ها و عادت‌ها همراه باشد.

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، دل‌بستگی مکانی بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست و بر آگاهی محیط‌زیستی گردشگران داخلی رابطه مستقیم دارد. این نتایج با نتایج تحقیقات (Ramkissoon et al., 2010; Mishra et al., 2012) هم‌خوانی دارد.

دل‌بستگی به یک مکان یک نیاز اساسی و مهم بشری است. زیرا، که هویت مکانی بخشی از هویت فردی انسان را شکل می‌دهد. به عبارتی، دل‌بستگی افراد به مکان‌های مهم اطرافشان زمانی که با نگرش مثبت و مسئولانه آنان به محیط‌زیستی که با آن ارتباط

فهرست منابع

- Adhami, A. & Akbarzadeh, E. 2011. A Study on the Effective Cultural Factors Involving in Protection of the Environment in Tehran. Quarterly Sociological Studies of Youth, 1(1):37-63. (In Persian)
- Azmi, A.; Azmi, B. & Khani, F. 2012. Tourism Activities Effects on Environment (Case study: Bille Daragh Village). Quarterly Journal of Human Geography, 3:13-25. (In Persian)

- Babcock, M. 2009. Assuming Personal Responsibility for Improving the Environment: Moving Toward a New Environmental Norm. *Harvard Environmental Law Review*, 33: 117-175.
- Chiu, Y.-T. H.; Lee, W.-I. & Chen, T.-H. 2014. Environmentally responsible behavior in ecotourism: Antecedents and implications. *Tourism Management*, 40: 321-329.
- Dunlap, R. E. & Van Liere, K. D. 1978. New environmental paradigm. *Journal of Environmental Education*, 9(4):10-19.
- Fazeli, M. & Jafar Salehi, S. 2013. The Gap between Attitude, Knowledge and Environmental Behavior of Tourists. *Tourism Management Studies*, 22(8):142-168. (In Persian)
- Geravandi, SH.; Papzan, A. & Afsharzadeh, N. 2012. Modeling Sustainable Environmental Development Using Grounded Theory (Case-Study: Sharveineh Village, Javanroud Township). *Journal of Housing and Rural Environment. Quarterly Housing and Rural Environment*, 136(30):67-78. (In Persian)
- Ghazani, E. & Bijani, M. 2016. Application of Environmental Attitudes toward Analyzing Farmers' Pro-Environmental Behavior in order to Soil Conservation (The Case of Rice Farmers in Central Part of Sari County). *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 1(47):81-91. (In Persian)
- Goudie, A.S. & Viles, H.A. 2013. *The Earth Transformed: An Introduction to Human Impacts on the Environment*. John Wiley & Sons.
- Haghighi, M. & Khalil, M. 2011. Investigation of Green Marketing Position of in Consumer's Buying behavior. *Organizational Culture Management*, 24(9):83-102. (In Persian)
- Haghighatiyan, M.; Pourafkari, N. & Jafarinia, GH. 2013. *Journal of Iranian Social Development Studies*, 1(5):135-151. (In Persian)
- Hasanzadeh, F. 2016. Green tourism, environment and sustainable development. *Tourism Space*, 14(4):39-48. (In Persian)
- Hooshmandan Moghaddam Fard, Z.; Akhbar, E. & Shams, A. 2016. Effective Factors on Environmental Awareness of Agricultural High School Students in Zanjan, Iran. *Agricultural Education Administration Research*, 37(8):73-84. (In Persian)
- khoshfar, GH.; Karimi, S. & Mohammadi, S. 2016. Evaluate the Social factors affecting environmental awareness of villagers (Case study: The Village-city of Jagharq in Binalud county). *Rural Reserch*, 1(6):137-158. (In Persian)
- Lee, T. H.; Jan, F.-H. & Yang, C.-C. 2013. Conceptualizing and measuring environmentally responsible behaviors from the perspective of community-based tourists. *Tourism Management*, 36: 454-468.
- Mishra, S.; Mazumdar, S. & Suar, D. 2010. Place attachment and flood preparedness. *Journal of Environmental psychology*, 30: 187-197.
- Pouramraee, S.; Akbari, M. & Saberi, A. 2015. The Position of Green Spaces in Citizens' Tourism and Leisure Time. *Turism Management Studies*, 31(10):71-84. (In Persian)
- Ramkissoon, H.; Weiler, B. & Smith, L. D. G. 2012. Place attachment and proenvironmental behaviour in national parks: The development of a conceptual framework. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(2): 257-276.
- Rasekhi, S.; Karimi, S. & Mohammadi, S. 2016. Environmental Impacts of Tourism A Case Study of Selected Developing and Developed Countries. *Tourism Planning and Development*, 16(5):71-94. (In Persian)
- Rezvani, A. A. 2003. The role of ecotourism in environmental protection. *Jurnal of Environmental Studdies*, 31(29):115-122. (In Persian)
- Rhead, R.; Elliot, M.; & Upham, P. 2015. Assessing the structure of UK environmental concern and its association with pro-environmental behaviour. *Journal of Environmental Psychology*. 43:175-183.

Schwartz, S. H. 1975. The justice of need and the activation of humanitariannorms. *Journal of Social Issues*, 31(3), 111-136.

Sotoudeh, A. & Poorasghar Sangachin, F. 2010. Status of Iran in Environmental Sustainability Index (ESI) and Environmental Performance Index (EPI) reports in 2005, 2006 and 2008. *Environment and Development Journal*, 1(1):51-72. (In Persian)

Stern, P. C. 2000. Toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, 56(3): 407-424.